

Cestovní zpráva

Pracovník: **Jiří Fišer**

Akce: **Inforum 2018**

Datum konání: 29.-30. května 2018

Místo konání: Vysoká škola ekonomická v Praze

Klíčová slova: elektronické informační zdroje – elektronická média - knihovnictví – trendy –
zpracování dat – digitální kurátorství

Program akce:

Zahájení konference

Petr Dvořák

10:00 – 10:10

Úvodní příspěvek

Vladimír Karen

10:10 – 10:30

Nové horizonty: Jak knihovny tvoří chytré komunity

Jan Holmquist

10:30 – 11:10

Vše, co víte, je špatně: Jak chápat technologie, vědu a knihovnictví v době všudypřítomného
přístupu k informacím

Marydee Ojala

11:10 – 11:50

Jak ve zvukových archivech rozvíjet a udržovat své dovednosti

Will Prentice

11:50 – 12:30

Rub a líc vyhledávacích služeb

Vilém Sklenák

14:00 – 14:25

Co chtějí vědci v roce 2018: Jak chápat jejich měnící se informační potřeby

Agnieszka Studencka

14:25 – 14:50

CzechELib - rok druhý

Jiří Jirát

14:50 – 15:30

Problémy archivácie pôvodných elektronických časopisov

Beata Katrincová

15:45 – 16:10

Klasifikační systém OSNO používaný v institucionálních repozitářích západobalkánských univerzit

Jelena Đurđulov

16:10 – 16:35

Středa

Datové knihovnictví ve vysokoškolských osnovách: Příklad z Kataru

Milena Dobrevá

9:00 – 9:25

Wikipedie vítězí: Jaké jsou vzorce využívání otevřených vzdělávacích zdrojů studenty environmentálních oborů?

Eduard Petiška

9:25 – 9:50

Počátek nové éry preciznosti

Pavel Kocourek

9:50 – 10:15

Nové databáze nejen pro milovníky hudby

Filip Šír

10:45 – 11:10

Indexování a vyhledávání matematických formulí

Vlastimil Krejčíř

11:10 – 11:35

Přednášení, školení nebo koučování v oblastech využití on-line zdrojů nebo informačních služeb knihoven?

Richard Papík

11:35 – 12:00

Knihovny srdcem výuky, vzdělávání a výzkumu

Christian Motovsky

13:30 – 13:55

Odhalování predátorských časopisů v Knihovně univerzitního kampusu – rok poté

Lukáš Plch

13:55 – 14:20

Akvizice e-knih Národní technickou knihovnou pro konsorcium CzechELib

Tereza Tůmová

14:20 – 14:45

Závěrečné slovo

Vladimír Karen

15:10 – 15:20

Konference se sestávala z paralelně probíhajících bloků, tudíž tento program je pouze můj, individuální.

Průběh akce

Po obvyklé, veselé písni na úvod, tentokrát v podobě „rouhačského“ blues, následoval první příspěvek konference.

Jak knihovny tvoří chytré komunity. Hlavním pomocníkem je jim globální strategie organizace. Je potřeba ji vybrat opravdu dobře, neboť špatná strategie pohřbí i jinak samostatně dobré kroky. Je třeba vycházet nejenom z naší vlastní představy, ale i z platných zákonů a vůle zřizovatele. Knihovny jsou pro moderní společnost důležité, i když o tom často neví ona společnost ani sama knihovna. Prospívají poskytováním služeb informační navigace, učením informační gramotnosti a přístupem ke zdrojům informací. Iniciativa knihovny v těchto oblastech mění životy, neboť umožňuje všem přístup ke znalostem a kultuře, jež vedou k sociálnímu začlenění. Vyprávěním souvisejících lidských příběhů lze vhodně podpořit PR i marketingovou tvář knihovny.

Jak chápat technologie, vědu a knihovnictví v době všudypřítomného přístupu k informacím. Technologie změnila společnost tím, že emancipovala přístup k informacím. Odejmutím knihovnám právo gatekeeperů a uvalila na ně břemeno stát se někým, kdo ostatním pomáhá se v nové „informační záplavě“ vyznat. Zdá se, že nastupující umělá inteligence knihovníky připraví o práci, ovšem jenom ty „staré“. Kvůli nuancím lidské komunikace je to právě jen a pouze člověk, kdo plně rozumí člověku. Noví knihovníci jsou průvodci lidí automatizovaným infospacem. Pracují jiným způsobem, ať už je to nasazení inteligentních technologií (senzorů) v prostorách knihovny nebo správné použití umělé inteligence při kognitivním vyhledávání (předjímání informační potřeby).

Jak ve zvukových archivech rozvíjet a udržovat své dovednosti. Záchrana zvukové historie a udržení její dostupnosti vyžaduje nejenom uchovávání samotných médií, ale i systémů k jejich přehrávání. Obojí je složitá výzva, která si kromě knihovnických znalostí žádá i dovednosti ze strojírenství, elektrotechniky, chemie, biologie i dalších, což je úkol pro jedinou organizaci nadmíru obtížný. Motem doporučení IASA je proto spolupráce, spolupráce při vzdělávání a shánění odborníků i při jejich sdílení. Je třeba rovněž „aktivizovat“ veřejnost a osvětlit jí problematiku audiohistorie, zejména rozptýlit její nezáměr. Vhodné je spolupracovat s komunitními centry a regionálními institucemi.

Rub a líc vyhledávacích služeb. Zatímco světlou stranou je rychlost a možnost vícekritériálního vyhledávání, odvrácenou stranou vyhledávačů je ztráta soukromí. Digitální stopu navíc zanechává i člověk, který se tomu aktivně vyhýbá, a to nepřímo. Příkladem jsou stínové profily Facebooku, profily lidí, kteří se ve službě nikdy neregistrovali, ale ostatní o nich různé věci šíří „na internetu“. Stejně tak to dělají i jiné společnosti. Žijí z personalizace služeb a poskytování big data o populaci a nabízí za to různé služby (viz platforma Google). Je to obchod a my si můžeme vybrat pouze to, jestli se ho účastníme jenom jako zboží, nebo i jako zákazník. Vyhledávače také mění způsob, jakým myslíme. Spoustu věcí už z hlavy vědět nemusíme. Jsme proto hloupější? Nemyslím, naopak se žádají jiné dovednosti. Dělbá práce už nastala, přichází snad éra dělby znalostí?

Co chtějí vědci v roce 2018: Jak chápat jejich měnící se informační potřeby. Vědci chtějí podle uživatelského průzkumu ProQuestu dvě hlavní věci: pravidelně získávat novinky ze svého oboru a publikovat svoji vlastní práci tak, aby byla v té ostatní vidět. Jádro oboru je užitečné rozšířit nejen o příbuzné vědy, ale i o historii oboru. Zejména začínající vědci tak nebudou myslet „v krabici“. Podpoří se tím kritické myšlení akademiků. Nejpopulárnějšími formami publikace jsou stále odborné časopisy, knihy a teze, nicméně začíná stoupat hvězda audiovizuálních souborů, především v oblasti vzdělávání. Čím více potřeb budou knihovny vědcům plnit, tím více bude vzrůstat důvěra jejich mateřské instituce v knihovnu.

CzechELib - rok druhý. Zdá se, že CzechELibu se podařilo dostat se z nejhorších porodních bolestí a přese všechno se blíží doba, kdy konečně ponese ovoce v podobě přístupu k levnějším elektronickým zdrojům. Je toho spousta, co se ještě může pokazit, ale soukolí už se rozjelo, teď se budou obrušovat hrany. Více strana projektu www.czechelib.cz. V číslech: 130 členských institucí (v procentech 42 ústavy AV ČR, 31 výzkumné organizace, 30 vysoké školy, 16 knihovny, 9 nemocnice), 18 jednacích řízení, 7 vydavatelů, 5 exkluzivních dodavatelů, 106 e-zdrojů (velkých databází). Cílem projektu je vybudovat centrum a nastavit systém, ne pouze nakoupit zdroje.

Problémy archivácie pôvodných elektronických časopisov. Na Slovensku se pustili do národního projektu archivace elektronických časopisů. Vše je zatím teprve na začátku. Největší zádrhel se vyskytl při validaci PDF souborů. Validátor JHOVE správně nezpracovával verze vyšší než 1.4. Dalším problémem je různorodá struktura elektronických časopisů, od aktualizovaných webových stránek po samostatný soubor pro každý článek. Z toho vyplývá vyřešit jak unifikaci, konverzi a validaci, tak způsoby sklizení. Poslední záležitostí je legislativa, zejména povinný výtisk a autorské právo, jež není ještě zcela vyřešena. Díky tomu nabývají důležitosti licenční smlouvy, a to až do té míry, že mají v katalogu systému projektu zvláštní sekci - čili katalog časopisů, katalog nakladatelů i katalog smluv, a kromě toho i katalogy „pracovních“ dokumentů a záznamů.

Klasifikační systém OSNO používaný v institucionálních repozitářích západobalkánských univerzit. Mezinárodní konsorcium balkánských univerzit mělo problém s klasickým desetinným tříděním v řazení (panorama) oborů, zdálo se jim pro potřeby jejich čtenářů nelogické a nevyhovující pro potřeby jemné indexace. OSNO se podobá našemu PSH, jenom je více rozpracované. Vychází z RVK (Regensburger Verbundklassifikation) a ÖFOS (Österreichische Systematik der Wissenschaftszweige), což jsou varianty MDT. Základní principy: hierarchie, prekoordinace, enumerace zůstaly tedy zachovány.

Datové knihovnictví ve vysokoškolských osnovách: Příklad z Kataru. Technická revoluce (počítače, web, sociální sítě) postavila současného člověka před novou výzvou, datovou gramotnost. Každý by měl znát základy práce s daty, neboť každý je používá. Platí to obzvláště pro výzkumné pracovníky. Big data jsou dnes dostupnější než kdykoliv dříve. V Kataru tedy udělali průzkum, co členové jejich univerzity chtějí, co umí, co si myslí, že umí, a jak zacházejí se svými daty. Zúčastnilo se ho asi 5000 osob, v tom třetina doktorů a třetina magistrů. Výsledky nedopadly nijak překvapivě. Nejvíce lidí ukládá data na svém vlastní zařízení, cloud využívá polovina. Práce s daty, práce s ICT, proces výzkumu a proces publikování zůstávají hlavními tématy výuky. Je třeba vybudovat národní politiku vzdělávání v datové gramotnosti a ujasnit směrnice. Snahy doplňuje záměr investovat do národní informační infrastruktury i systému technické podpory.

Wikipedie vítězí: Jaké jsou vzorce využívání otevřených vzdělávacích zdrojů studenty environmentálních oborů? Spíše než Wikipedie samotné se příspěvek týkal otevřených vzdělávacích zdrojů, jejichž je Wikipedie nejznámějším zástupcem. Nové technologie ovlivnily výuku tím způsobem, že učitelé už nemají učební materiály pod výhradní kontrolou, neboť jejich náhrady jsou zpravidla volně dostupné na webu a jejich obsah se mění, podléhá editaci. Takové uspořádání má výhody, materiály jsou: levnější, dostupnější, aktuálnější, vhodné pro celoživotní vzdělávání, šetří čas i životní prostředí. Nevýhodami jsou: nezaručené aktualizace a nejasná kvalita obsahu. Kromě Wikipedie (anglické) jsou zajímavým zdrojem i interaktivní učebnice OpenStax. Nastal pro pedagogickou komunitu čas seriózně se tímto trendem zabývat.

Počátek nové éry preciznosti. Příspěvek se týkal nové platformy Proagrica, komplexního řešení, tzn. sběr, vizualizace, analýza i vyhledávání informací, pro inteligentní zemědělství, používání smart technologií v sedlačení. Vzhledem k neustále se zvyšující populaci a stále se neměnicí planetě to rozhodně téma je.

Nové databáze nejen pro milovníky hudby. Na území Česka je v podobě zvuku zachyceno zhruba 120 let historie. Národní muzeum, Knihovna Akademie věd a Masarykova univerzita se rozhodly rozšířit stávající Virtuální národní fonotéku. K informacím o existenci, podobě a lokaci zvukového dokumentu přibude i propojení do databáze vlastníka dokumentů, tedy na možnosti případného vypůjčení nebo zakoupení. Ke spolupráci se podařilo přesvědčit různé druhy organizací, od knihoven a muzeí přes hudební vydavatele (Supraphon) a archiv České televize a rozhlasu. Kromě Česka bude Fonotéka zahrnovat i Slovensko. Další věc, na které se pracuje, je Mezinárodní bibliografie diskografií, kolaborativní databáze pod záštitou IASA – Discography Committee. Poslední věcí je projekt Nový fonograf, jenž má zmapovat workflow pro práci s voskovými válčky a vytvořit standardizované pokyny.

Indexování a vyhledávání matematických formulí. Z popudu Matematického ústavu akademie věd vznikla Česká digitální matematická knihovna a přirozeně se řešil i problém indexace a vyhledávání matematických formulí. Problém je, že vzorce jsou v podstatě abstraktní, lze je zapsat různými způsoby (zlomek, nebo desetinné číslo vyjadřují totéž) nebo různou formou (proměnná může být a , ale i x). Ve velmi zjednodušeném pohledu to funguje takto. Nejdříve speciální OCR rozpozná a naskenuje matematický vzorec, pak se vzorec rozloží na jednotlivé komponenty, jež se následně unifikuji (z a , x , nebo c se stane [var1]). Vzorce se zapisují v MathML standardu (XML jazyk). Dotazy se pokládají v LaTeXu, neboť je matematikům dobře znám. Problém při vývoji vyhledávacího/indexačního rozhraní nastal, když se zjistilo, že data z českých zdrojů nejsou dostatečně kvalitní (OCR konverze), vývoj proto pokračoval nad daty z ArXivu. Pro uživatele je k vyzkoušení volně dostupné rozhraní na: mir.fi.muni.cz/webmias/, či mir.fi.muni.cz/webmias-demo/.

Přednášení, školení, nebo koučování v oblastech využití on-line zdrojů nebo informačních služeb knihoven? Krátká odpověď, přednášení. Metody koučování se příliš nehodí pro vysokoškolské prostředí, byť některé jejich principy mohou přinést oživení. Kouč má sice motivovat a ovlivňovat svého svěřence tak, aby sám chtěl např. vyhledávat informace, zároveň však dlouhodobě individuálně pracuje s malou skupinou lidí či jednotlivcem. V dnešní době je třeba naučit se pokládat ty správné otázky a řídit se uvědomělým výběrem.

Knihovny srdcem výuky, vzdělávání a výzkumu. ExLibris teď nabízí nový produkt, platformu zaměřenou na výuku a učení (tzn. zahrnuje softwarové nástroje zvláště přizpůsobené jednotlivým krokům v těchto procesech, např. seznamy doporučené a povinné literatury). Je realizována jako cloudová služba a jmenuje se Alma.

Odhalování predátorských časopisů v Knihovně univerzitního kampusu – rok poté. Jako reakci na zrušení Bealova seznamu nabízí Knihovna univerzitního kampusu Masarykovy univerzity na požádání poradenství při odhalování predátorských časopisů. Kontrolují formální znaky, jak se časopisy na webu prezentují, a pokud jsou podezřelé, jako např.: krátká doba recenzního řízení, imitování slavných názvů, redakční rada bez afiliace, neprůhledné kontaktní údaje, vysoký počet zastupců z rozvojových zemí, nepřítomnost v DOAJ a samozřejmě lživé hodnoty citačních indexů, vydají doporučení, že časopis, který je žádají prověřit, je možná predátorský. Konečné rozhodnutí záleží vždy na tom, kdo chce publikovat. Jaká jsou poučení? Analýzy časopisů je třeba provádět po každé znovu, neboť údaje na jejich stránkách se často mění, užitečné je mít povědomí o celkové problematice a hlavně o mechanismu hodnocení vědy a výzkumu, nezavádět body, vážení ani blacklist (žádný znak není absolutně určující) a rozhodnutí nechat na autorovi článku.

Akvizice e-knih Národní technickou knihovnou pro konsorcium CzechELib. Jak probíhá? Například u Springeru je to jednoduché, koupil se jeho frontlist. U dalších nakladatelů se použije metoda nákupu podle používání, není ovšem zatím jasné, jaká její varianta. Na výběr jsou: prostý výběr podle počtu stažených kapitol, výběr nejpoužívanějších titulů z každé instituce, zakoupit tituly, jenž jsou použity minimálně X institucemi v kombinaci s prahem využívanosti a instituce samotné si vyberou tituly k nákupu. Všechny metody mají nedostatky a nejasnosti. První může být silně ovlivněna klikáním z jedné instituce, u druhé není jasné kolik z které, u třetí není jasné jak spravedlivě nastavit minimální počet institucí a práh využívanosti a čtvrtá je organizačně značně náročná a není jasné, kolik která instituce může objednat knih.

Inforum končí, 2018 byl poslední ročník, a to z důvodu obsahové vyčerpanosti a organizační náročnosti pro Albertinu. Zástupci pořadatele, Albertiny, se nechali slyšet, že by rádi vymysleli nový, svěžejší formát, který bude lépe vyhovovat jak organizačním nárokům, tak očekávání účastníků.

Odkazy:

[Prezentace z jednotlivých příspěvků, samotné příspěvky, detaily, čísla atp.](#)